

Кондрацька Н. М. [1; ORCID ID: 0000-0001-9103-6241],

к.е.н., доцент,

Ковшун Н. Е. [1; ORCID ID: 0000-0003-0573-2932],

д.е.н., професор,

Дума В. Л. [2; ORCID ID: 0000-0002-6568-8884],

к.е.н., викладач

¹Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

²ВСП «Рівненський фаховий технічний коледж НУВГП», м. Рівне

НЕОБАНКІНГ ТА ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У статті визначено основні характерні риси цифрової трансформації вітчизняної банківської системи. Проведено аналіз сучасного стану проникнення інноваційних банківських технологій. Узагальнено сильні та слабкі сторони функціонування необанків. Окреслено пріоритетні цілі цифрової трансформації банківського сектору в контексті розбудови цифрової економіки та запропоновано заходи, щодо їх реалізації.

Ключові слова: цифрова трансформація; необанкінг; проникнення фінансових технологій; фінтех-компанії; інноваційні банківські продукти; послуги та сервіси; платіжні технології.

Постановка проблеми. Сучасні технології трансформують ландшафт фінансових систем у всьому світі. Все більше людей використовують комп'ютери та смартфони для здійснення повсякденних фінансових операцій – оплати покупок, поповнення телефонів, здійснення платежів тощо. Фінансові регулятори серед пріоритетних завдань виділяють зростання фінансової інклюзії, як ключового фактору у підвищенні загального добробуту населення та забезпеченні сталого розвитку.

Банківський сектор України подібним чином трансформується і все більше занурюється у цифрове середовище. Сучасні фінансові технології суттєво прискорюють рух фінансів та капіталів, надаючи їм додаткових можливостей мобільності та ліквідності. При цьому, як головний вектор, починає виокремлюватись партнерство та реалізація спільних проектів банківських установ із фінтех-компаніями. Усе це обумовлює актуальність дослідження основних особливостей цифрової трансформації банківського сектору України, а

також пошук шляхів підвищення рівня проникнення фінансових технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто відзначити, що тема цифрової трансформації є відносно новою для наукової думки. Значна частина доробок у даному напрямі належить таким вченим як Гулей А. І., Гулей С. А., Степаненко О. П., Шкодін І. В., Дерід І. О., Зеленько О. О. Ними було сформовано досить потужне теоретичне підґрунтя для визначення та розв'язання проблем цифрової трансформації в контексті становлення і розвитку цифрової економіки. Проте у вітчизняній літературі недостатньо дослідженим є вплив даного явища на функціонування інституційного середовища банківського сегменту.

Постановка завдання. Метою статті є узагальнення теоретичних положень та формування практичних рекомендацій щодо підвищення рівня проникнення фінансових технологій, поглиблення цифрової трансформації банківської системи України.

Виклад основного матеріалу. Необанкінг та цифрова трансформація банків є однією із найбільш актуальних та обговорюваних тенденцій у світі та в Україні зараз. Згідно прогнозів консалтингової компанії Boston Consulting Group (BCG) в найближчі 5 років близько 30% виручки в світовому традиційному корпоративному банкінгу буде отримано виключно через цифрові канали. Революцію в сфері фінансів зумовлюють нові хвилі високотехнологічних стартапів, які працюють краще, швидше і дешевше в кредитуванні, платежах і управлінні капіталом у порівнянні з традиційними великими банками. Це актуалізує необхідність до цифровізації своєї діяльності вітчизняних банків через радикальну зміну бізнес-моделі з метою зміцнення конкурентних позицій та забезпечення стратегічних переваг [1, С. 7].

Завдяки прискоренню якісних змін, які спостерігаються у світовій соціально-економічній системі, зростає роль процесів цифрової трансформації, що стають справді глобальними. Для забезпечення ефективності таких процесів, підвищення їх ефективності та забезпечення цифровізації економіки необхідно використовувати такі цифрові технології, які обробляють великі обсяги інформації та забезпечують високий рівень захисту. При цьому цифрова трансформація передбачає впровадження інноваційних фінансових технологій, а не лише вдосконалення та підтримку традиційних методів і технологій. Таким чином досягається ефект синергії, зберігаючи здатність суб'єктів економіки

ефективно реагувати на зовнішні впливи на національному та глобальному рівнях [2, С. 121].

Основні сегменти в яких відчуваються найбільші зміни — це роздрібний та корпоративний банкінг, банківські трансакції та платежі, інвестиційний банкінг та інфраструктурні проекти [3, С. 48].

Визначальною рисою цифрової трансформації є насамперед зростання обсягів безготівкових розрахунків (рис. 1). За даними НБУ 9 із 10 операцій були безготівковими, що становить 89,7% від загальної кількості операцій із платіжними картками.

Рис. 1. Динаміка частки безготівкових операцій за сумою та за кількістю, %
Примітка. Побудовано на основі даних НБУ [4]

Загальна кількість операцій (безготівкових та з отримання готівки) з використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, за січень–вересень 2021 року становила 5,655 млрд шт., а їх сума – 3631,2 млрд грн. У порівнянні із попереднім роком за аналогічний період 2020 року їх кількість збільшилась на 31,2%, а сума операцій, відповідно, на 29,3% [4].

Ще одним проявом цифрової трансформації банківського сектору є зростання обсягів випуску безконтактних та тонізованих платіжних карт. Від початку року їх кількість зросла на 7% тобто на 78,4 млн штук. Варто відзначити, що перевагою даного виду карток є те, що вони не потребують при використанні спеціального пристрою, у якому інформація зчитується за допомогою магнітної стрічки. Для здійснення трансакції безконтактною картою її потрібно лише піднести до терміналу на відстань до 10 см. Обмін інформацією при

цьому відбувається за допомогою радіоєднання. Відзначимо також, що оскільки безконтактну карту не потрібно розміщувати в терміналі а лише наближати до нього, то вона може бути довільної форми та розмірів.

Не менш швидкими темпами зростає кількість токенизованих платіжних карт. В даний час, статистика свідчить, що кожна дев'ята активна платіжна карта токенизована. Темп приросту даного виду карток у 2021 році сягнув 39% – 5,5 млн шт. Процес токенизації передбачає передачу зашифрованих даних банківської карти, внаслідок чого створюється її віртуальна копія. Якщо передати дані карти на смартфон чи інший пристрій з системою безконтактною передачі даних на коротку відстань NFC (від near-field communication), то отримаємо віртуальну безконтактну карту. Такий пристрій з системою NFC може також слугувати безконтактним платіжним терміналом.

В Україні вже з'явився перший такий додаток для отримання платежів за допомогою смартфонів із NFC на ОС Android – Tap to Phone. Він розрахований на представників малого і середнього бізнесу і є результатом співпраці платіжної системи Visa і Ощадбанку. Це один із перших запусків подібних технологій у світі та перший у Східній Європі та СНД. В подальшому, цифрова копія карти інтегрується у міжнародні платіжні додатки, такі як Google Pay, Apple Pay і Garmin Pay та ін., що дозволяє використовувати різноманітні гаджети із безконтактними технологіями оплати. За даними Mastercard Україна входить до десятки країн Європи за кількістю платежів, що здійснюються за допомогою гаджетів із безконтактними технологіями оплати.

Взаємопроникнення цифрових технологій у фінансовій сфері сприяє інтеграції платіжних розрахунків із ринком криптовалюти. В даний час, активно застосовується додаток BitsWallet, який дозволяє прив'язати банківську карту до криптовалютного рахунку і розраховуватись за товари та послуги як звичайною картою, у тому числі використовуючи вже всім звичні сервіси токенизації GooglePay та ApplePay. Перспективною є співпраця із розробниками та розробка власних сервісів з обміну цифрових валют, таких як Bitcoin, Ethereum тощо.

Появу небанків можна вважати закономірним результатом цифрової трансформації галузі. Функціонування фінансової системи виключно в цифровому форматі, що використовують найсучасніші технології, дають якісно новий поштовх для розвитку усієї фінансової системи.

У Європі стимул для розвитку дані банки отримали ще у 2013 році, коли Європейська комісія внесла зміни до Директиви про постачальників платіжних послуг (PSD2). Дані зміни змусили комерційні банки відкрити інформацію про платіжні послуги для інших компаній, так званих сторонніх постачальників платіжних послуг (TPP). Це дійсно сприяло розвитку фінансових технологій та стало поштовхом до створення небанків.

В Україні найбільш популярним є Monobank, який працює за ліцензією Універсал Банку і який було створено у 2017 році. В даний час його відносять до банків, що розширюється найбільш швидкими темпами: так кількість клієнтів банку за цей період зростає із 1,8 млн до 3,1 млн клієнтів. За підсумком першого півріччя 2021 року Універсал Банк увійшов у п'ятірку найприбутковіших банків країни, отримавши чистий прибуток у 1,65 млрд грн, доходи – майже 4,2 млрд грн. Зауважимо, що частка monobank при цьому складає близько 80–90% усіх доходів. За підрахунками Forbes, оцінка monobank може сягати 1 млрд дол. США.

Можемо виділити ряд переваг, що сприяють росту небанків. Насамперед, це більш гнучка структура управління, що дозволяє підвищити мобільність та швидкість реагування на потреби та запити споживачів. Організація процесів в середині традиційних банків є дуже консервативною та повільною, а модернізація процесів – надзвичайно складною і потребує значних ресурсів. Натомість небанки створюються одразу у вигляді проектних структур та із динамічною організацією усіх бізнес-процесів. Це дозволяє відносно швидко впроваджувати найсучасніші технології не лише у сфері платежів, а й у сфері документообігу, спілкування з клієнтом тощо.

На даний час переважна більшість небанків співпрацює із класичними банками: останні все більше й більше переймають досвід небанків з точки зору клієнтського сервісу, а небанки, за цих обставин, отримують банківську ліцензію, необхідну для їх повноцінної роботи. Оминаючи жорсткі банківські нормативи, небанки фокусуються на технологічному аспекті обслуговування клієнтів. А це, у свою чергу, дозволяє зосередитись на простоті, зручності та швидкості, з якою клієнти можуть здійснювати операції через відповідні додатки. Цей підхід є не тільки вигіднішим, але й надає небанкам доступ до інформації про ринок та абонентів, які можна використовувати для залучення нових клієнтів.

Визначальною перевагою небанків для клієнтів є суттєво

менші тарифи за послуги. Більшість трансакцій є не лише швидкими, а й безкоштовними. Відкриття та обслуговування рахунку, поповнення картки в термінальних мережах та касах партнерів, переказ з карти на карту, поповнення мобільного, оплата карткою в торгівельних точках та інтернет магазинах, платежі за комунальні послуги, інтернет, сплата податків та зборів, штрафів за порушення ПДР, поділ рахунку у кафе чи ресторані – усі ці послуги надаються безкоштовно і вимагають мінімум дій. Крім того, необанки орієнтовані на значно ширше коло клієнтів, оскільки не вимагають перевірки кредитної історії чи наявності стабільних джерел надходжень.

Основними обмеженнями небанків у порівнянні з традиційними є те, що комісійні за трансакції, які сплачуються з дебетової карти, формують левову частку доходів небанків. Як наслідок, небанки стають прибутковими лише після досягнення критичної маси користувачів. Тому небанкам доводиться шукати додаткові джерела отримання доходу, такі, наприклад, як плата за преміум-акаунти та послуги; комісія за рахунок перехресного продажу супутніх продуктів (страхування) тощо. Проте наперед невідомо, чи зможе якийсь із цих підходів забезпечити необхідні довгострокові надходження.

Крім того, спектр їх послуг дещо вузький, ніж у традиційних банків, а взаємодія «банк–клієнт» відбувається через мобільний додаток. Намагання забезпечити одразу повний спектр послуг для свої клієнтів суттєво збільшує час виходу на ринок, а відтак і нівелює їх основну перевагу – швидкість та гнучкість у прийнятті рішень. Отримання дозволу від фінансового регулятора може тривати від 18 місяців до двох років. Саме тому, більшість небанків співпрацюють із фінансовими інституціями, що вже мають ліцензію центрального банку.

Ще однією проблемою небанків є те, що клієнти можуть збільшити витрати більше, ніж збільшити дохід. У своєму річному звіті за 12 місяців до лютого 2018 року британський небанк Monzo показав, що він збільшив свою базу користувача до 750 000 клієнтів, але за той же період його збитки збільшилися більш ніж у чотири рази з 7,9 млн фунтів (10,05 млн доларів) до 33,1 млн фунтів стерлінгів (42,1 млн доларів США). Багато хто з цих нових клієнтів хотіли спробувати нові послуги, але не готові використовувати даний банк як основну фінансову установу. Таким чином, дані послуги із фінансового активу перетворюються на фінансовий тягар. Крім того,

відносна легкість виходу на ринок суттєво підвищує конкуренцію, яка ще більше знижує доходи фінустанов, змушуючи їх знижувати тарифи та розширювати коло безкоштовних послуг та сервісів.

Ще однією особливістю необанків є їх орієнтація на фізичних осіб та невеликі за розміром підприємства. Банкінг середнього та великого бізнесу є дуже персоналізованим – там важко автоматизувати процеси, а необанкінг неможливий без автоматизації процесів.

Висновки. Як бачимо, в сучасних умовах підвищення рівня проникнення фінансових технологій дозволяє забезпечити якість та доступність фінансових послуг, знизити витрати та мінімізувати фінансові ризики, а також сприяє розвитку конкуренції та інновацій у банківській сфері.

Саме тому вважаємо, що основними цілями цифрової трансформації банківського сектору в контексті розбудови цифрової економіки повинні стати:

- створення банківської екосистеми, що виділяє цифрову форму даних у ключовий фактор доданої вартості та забезпечує ефективну взаємодію учасників фінансової системи, як всередині країни, так і з іншими країнами;

- формування інституційного та інфраструктурного середовища, усунення існуючих перешкод і обмежень та запобігання їх виникненню в майбутньому для створення та розвитку високотехнологічного банкінгу;

- підвищення конкурентоспроможності на фінансовому ринку як у сфері окремих банківських послуг, так і банківської системи в цілому.

Стимулом до розвитку банківської системи нового типу має стати імплементація концепції відкритого банкінгу (Open banking). Вона передбачає, що банки та інші постачальники платіжних послуг через інтерфейс відкритих API нададуть доступ до власних даних та сервісів іншим учасникам ринку для розробки власних програм та сервісів. Доступ до відкритих API дозволить підключатися до інтерфейсів банківських сервісів, обмінюватися з ними даними кожному учаснику який надає платіжні послуги та пройшов відповідну авторизацію в НБУ. Як передбачається, повноцінно запрацювати дана система зможе у 2023 році, проте вже зараз триває робота над виробленням єдиних стандартів відкритих API – зручних, зрозумілих та прийнятних для всіх учасників ринку. Запровадження концепції відкритого банкінгу дозволить учасникам

збирати та аналізувати більший обсяг інформації про клієнтів, відповідно і надавати більш персоналізовані послуги залежно від потреб кожного конкретного споживача. Крім того, з'явиться можливість об'єднати сервіси банків та небанківських фінансових інституцій у єдину екосистему та надати клієнтам доступ до власних рахунків і послуг з єдиної платформи. Саме налагодження взаємовигідної співпраці банків з фінтех-компаніями дозволить суттєво розширити коло послуг та підвищити їх якість.

Формуванню інституційного та інфраструктурного середовища сприятиме створення інкубаторів та акселераторів для фінтех-стартапів (Fintech Space), а також регуляторних «пісочниць» (regulatory sandbox), адже вони дозволяють тестувати інноваційні пропозиції на ринку з реальними споживачами під наглядом регулятора.

Підвищенню конкурентоспроможності на фінансовому ринку, як у сфері окремих банківських послуг, так і банківської системи в цілому, сприятиме прийняття Закону України «Про платіжні послуги», введення в дію якого відбудеться 01.08.2022 [5]. Згідно цього Закону від небанківських фінустанов не вимагатимуть обов'язкової участі у платіжних системах для здійснення переказів, вони зможуть самостійно працювати на платіжному ринку, що суттєво спростить їхню діяльність. Крім того, учасники ринку зможуть обрати одну платіжну послугу та розробити зручні сервіси саме для неї. Це суттєво спростить вихід на ринок небанківським фінансовим установам, а відповідно – суттєво підвищить конкуренцію на ринку.

Загалом можна сказати, що тенденція цифровізації стане однією з основних векторів розвитку банківського сектору. Варто очікувати на поширення технологій OpenAPI, впровадження зручних платіжних рішень, поширення біометрії та електронної комерції. Все це сприятиме появі нових фінансових стартапів, розширенню кола учасників платіжного ринку та розвитку нових продуктів, послуг та сервісів. А це, у свою чергу, дозволить споживачам отримати справді конкурентоспроможні та якісні платіжні послуги та високий захист своїх прав.

1. Гулей А. І., Гулей С. А. Цифрова трансформація вітчизняного банківського середовища в умовах розвитку фінтех-екосистеми. *Український журнал прикладної економіки*. 2019. Том 4. № 1. С. 6–15. 2. Степаненко О. П. Перспективні напрями цифрової трансформації в контексті розбудови цифрової економіки. *Моделювання та інформаційні системи в економіці* : зб. наук. пр. Київ : КНЕУ, 2017. № 93. С. 120–131. 3. Шкодін І. В., Дерід І. О., Зеленько О. О. Цифрова трансформація

глобального банківництва: проблеми і перспективи. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2019. Т. 3. № 30. С. 45–51. URL: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v3i30.179680> (дата звернення: 20.12.2021).
4. Операції, здійснені із використанням платіжних карток, 9 місяців 2021 року. НБУ URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/operatsiyi-zdiysneni-iz-vikoristannyam-platijnih-kartok-9-misyatsiv-2021-roku> (дата звернення: 20.12.2021). **5.** Про платіжні послуги : Закон України від 30.06.2021. № 1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Textlaws/show/1591-20#Text> (дата звернення: 20.12.2021).

REFERENCES:

1. Hulei A. I., Hulei S. A. Tsyfrova transformatsiia vitchyznianoho bankivskoho seredovyscha v umovakh rozvytku fintekh-ekosystemy. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky*. 2019. Tom 4. № 1. S. 6–15.
2. Stepanenko O. P. Perspektyvni napriamy tsyfrovoy transformatsii v konteksti rozbudovy tsyfrovoy ekonomiky. *Modeliuvannia ta informatsiini systemy v ekonomitsi* : zb. nauk. pr. Kyiv : KNEU, 2017. № 93. S. 120–131.
3. Shkodina I. V., Derid I. O., Zelenko O. O. Tsyfrova transformatsiia hlobalnogo bankivnytstva: problemy i perspektyvy. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky*. 2019. Т. 3. № 30. С. 45–51. URL: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v3i30.179680> (data zvernennia: 20.12.2021).
4. Operatsii, zdiisneni iz vykorystanniam platizhnykh kartok, 9 misiatsiv 2021 roku. NBU URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/operatsiyi-zdiysneni-iz-vikoristannyam-platijnih-kartok-9-misyatsiv-2021-roku> (data zvernennia: 20.12.2021).
5. Pro platizhni posluhy : Zakon Ukrainy vid 30.06.2021. № 1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Textlaws/show/1591-20#Text> (data zvernennia: 20.12.2021).

Kondratska N. M. ^[1; ORCID ID: 0000-0001-9103-6241],

Candidate of Economics (Ph.D.), Associate Professor,

Kovshun N. E. ^[1; ORCID ID: 0000-0003-0573-2932],

Doctor of Economics, Professor,

Duma V. L. ^[2; ORCID ID: 0000-0002-6568-8884],

Candidate of Economics (Ph.D.), Lecturer

¹National University of Water and Environmental Engineering, Rivno

²VSP "Rivne Professional Technical College NUWEE", Rivno

NEOBANKING AND DIGITAL TRANSFORMATION OF THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE

In the article the main features of the digital transformation of the domestic banking system are highlighted. The analysis of the current state of penetration of innovative banking technologies is carried out. In particular, it shows an increase in non-cash payments, an increase in the issue of contactless and toned payment cards with their further integration

into international payment applications and financial markets, especially cryptocurrency markets. The study also summarizes the strengths and weaknesses of the operation of neo-banks.

As a result, the article includes proposals for the formation of the banking sector digital transformation priority goals in the context of digital economy development, and measures for their implementation. Primary, this is, the banking ecosystem creation that distinguishes the digital form of data as a key factor of added value and ensures effective interaction of the financial system participants, both within the country and with other countries. In consequence, the implementation of the concept of open banking should become an incentive for the development of a new type of banking system. Finally, we came to the opinion that, it is necessary to create an institutional environment for the creation and development of high-tech banking and increase competitiveness both in the field of individual banking services and the banking system as a whole. The creation of institutional and infrastructural environment should be facilitated by the creation of incubators and accelerators, as well as regulatory sandboxes, as they allow to test innovative proposals on the market with real consumers under the supervision of the regulator. All things considered, it will contribute to the emergence of new financial startups, expanding the range of payment market participants and the development of new products and services. Obviously, it will allow consumers to get truly competitive and high-quality payment services and high protection of their rights.

Keywords: digital transformation; neobanking; penetration of financial technologies; fintech companies; innovative banking products and services; payment technologies.

Кондрацкая Н. М. [1; ORCID ID: 0000-0001-9103-6241],

к.э.н., доцент,

Ковшун Н. Э. [1; ORCID ID: 0000-0003-0573-2932],

д.э.н., профессор,

Дума В. Л. [2; ORCID ID: 0000-0002-6568-8884],

к.э.н., преподаватель

¹Национальный университет водного хозяйства и природопользования, г. Ровно

²ВСП «Ровенский профессиональный технический колледж НУВХП»

НЕОБАНКИНГ И ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ

В статье выделены основные отличительные черты цифровой трансформации отечественной банковской системы. Проведен анализ

современного состояния проникновения инновационных банковских технологий. Обобщены сильные и слабые стороны функционирования небанков. Выделены приоритетные цели цифровой трансформации банковского сектора в контексте развития цифровой экономики и предложены меры по их реализации.

Ключевые слова: цифровая трансформация; небанкинг; проникновение финансовых технологий; финтех-компании; инновационные банковские продукты; услуги и сервисы; платежные технологии.

Отримано: 21 грудня 2021 р.
Прорецензовано: 26 грудня 2021 р.
Прийнято до друку: 29 грудня 2021 р.